

KILLYÉNI ANDRÁS

KOLOZSVÁR SPORTÉLETE A KIEGYEZÉS IDŐSZAKÁBAN (1867–1914) (II.)

■ Az 1880-as évek elején megjelent a kerékpár városunkban. Kuszko István a következőket jegyezte fel: „A kerékpár föltalálásában a magyar leleményesség nagy buzgalmat fejtett ki. Dr. Brassai Sámuel világhírű tudós írása szerint az öreg Bolyai összeállított egy triciklit s a 19. század elején ezzel és ezen zónázott Marosvásárhelytől Bonyháig... Drais bárónak a találmányához hasonló 4 kerekű járművet Szutor Bálint mezőtúri kerékgyártó is készített. Túrról Szarvasra két óra alatt ment vele s aznap vissza is tért, mint Deák Albert 'Baloldal' c. lapja 1875. aug. 26. száma erősíti. E lap már a velőcipéd nevet használja [...] Kolozsvárt Magyar utca 51. szám alatt Hermann Gyula kerekesmester állított össze saját találmányú kerékpárt. Velőcipédezett is vele, mint Kőrösy József tornatanár mondja.”

Láthatjuk tehát, hogy a biciklizés Kolozsváron is komoly hagyománnyal rendelkezett. A sportág Erdélyben az 1880-as évek közepén élte fénykorát, nem sokkal budapesti népszerűvé válása után. Kuszko István is szemtanúja volt a furcsa járgány első budapesti megjelenésének. „E sorok írója is akkor és ott látta először e szárnyas kerekeket. A rendőrök kinyilatkoztatták, hogy a Váci utcában nem szabad velőcipézni” – írta visszaemlékezésében.¹⁹

1883-ban Tutsek Sándor jogász a Kolozsvár–Dés utat biciklin tette meg, dr. Istvánffy Gyula és Bartha Gergely pedig nagy feltűnést keltettek, amikor biciklin mentek ki a Sétátérre. Később Jancsó Lajos is gyakran biciklizett nagy kerekű járművén, és így a biciklizés lassan elterjedt

a kolozsvári atléták körében, akik ekkor már igényt tartottak a szervezett versenyzésre is.

Már 1887-ben megalakult a KAC bicikliköre, és felállította azokat a szabályokat, melyeket e sport űzői kötelesek voltak betartani. Dr. Siklóssy László *A magyar sport ezer éve* című munkájában lejegyezte a kör működésének legfontosabb gondolatait: „megköveteli a klub kerékpározóitól – olvashatjuk –, hogy a kerékpározás megtanulása után, mielőtt nyilvános helyeken s utakon futtatna, a kormányzásban és hajtásban a megkívánható gyakorlati jártasságról vizsgát tegyen. Rendszeres oktatás történik a klubban a kerékpározásból a kezdőknek, mely célra Albert Károly művezető ajánlta fel egyik gépjét, ki egyúttal a tanítást is vezeti.”

1887-ben a KAC őszi viadalának (melyet az egyesület Marosvásárhelyen rendezett meg) meghívottja Vermes Lajos, Magyarország leghíresebb biciklise volt. Nagy ámulatot keltett a nézők körében, amikor kiderült, hogy Vermes biciklin érkezett, majd a verseny után biciklin tért haza Szabadkára. A verseny keretén belül gyönyörű bemutatót tartott, olyan gyakorlatokat végzett, amelyeneket a nézők addig elképzelni sem tudtak. Vermes óriási sikerén felbuzdulva a kolozsvári kerékpárosok is rákaptak a biciklis kirándulásokra. Eleinte rövidebb utakat tettek Szatmár és Bihar megyébe, majd később a Kárpátokon is átkeltek Bukovina és Bukarest felé. Ezeken a kirándulásokon a sportolók kirándulási íveket vezettek, melyek a megtett út hossza és iránya mellett az út

minőségét is jellemezték, merre ajánlott biciklizni, hol kell esetleg tolni a biciklit. A leghosszabb utat, 2024 km-t dr. Istvánffi Gyula tette meg.

1889-ben már komoly versennyé vált a kerékpáros turistaság. A verseny célja: ki tesz meg hosszabb utat. A győztes Borbély György lett, aki Kolozsvártól Párizsig és vissza utazott. Dr. Siklóssy feljegyezte a kolozsvári sportolók által elért évi eredményeket: „első Borbély György bajnok, aki 5549 kilométer utat tett meg. Második dr. Istvánffi Gyula 3475 km eredményével; bejárta Erdélynek nagyobb részét, a Királyhágón túli részeket le Orsováig, Pancsováig, Újvidékig, Szlavóniáig és a román határszélig...” A KAC versenyzői az évben összesen 15 314 km-t tettek meg kerékpáron.²⁰

2024 km-t 2024 km-t 1889. május 20-án a KAC kerékpározói nagyméretű megmozdulást rendeztek: a kerékpárosok felvonulását. „Versenyeken és képművelés körül is a nehezebb feladatokat keressük, hogy a könnyebbek megoldása ne okozzon gondot. Gépeik mellett álló kerékpáros csoportképeket már láttunk hazánkból, felvonulást eredeti levétel után azonban még nem. Képünk a tornavívó intézet

Kolozsvári kerékpáros (1890)

gyakorlódudvarán lett felvéve. E képpel a felvonulást s a gépek bemutatását óhajtottuk inkább elérni. Elöl a biztonsági gépek vannak, éspedig középen kétüléses (tandem) rover, a két szélén kangaroo gépek. A második sorban a magas gépek foglalnak állást.”²¹

Az 1890-es évek eleji KAC-belviszállyok a kerékpáros szakosztályt is megrendítették, ezért a sportolók nagy része úgy döntött, hogy kilép az egyesületből, és megalapítja a Kolozsvári Kerékpáros Egyesületet. 1890-ben az új egyesület első elnökéül dr. Istvánffi Gyulát, kapitánynak Bartha Gergelyt, titkárnak pedig Stampa Keresztélyt választották.

Dr. Istvánffi Budapestre költözése után helyét az egyesület élén dr. Ferencz Ákos vette át, majd 1893-ban dr. Haller Károly egyetemi tanárt, Kolozsvár volt polgármesterét győzték meg, hogy vezesse az egyesületet. Dr. Haller munkájának sikerei hamar jelentkeztek: egyre többen iratkoztak be az egyesületbe, a versenyeken pedig az ország nagyobb egyesületeinek képviselői is részt vettek.

Bartha Gergely kapitány visszaemlékezésében ír arról, hogy az „1895. évben dr. Haller alatt honosodtak meg a pályaversenyek, mivel csak neki köszönhető, hogy hathatós befolyásával a sétatéri 333 méteres kör- és emelt műpályát fölépíthettük circa 6000 korona költséggel, mely aszfaltos kéreggel burkoltatott, s melynek belterületén volt a többféle testgyakorló pálya és tenis-grand is. Szintén az ő lelkes buzdítása- és anyagi hozzájárulásával láttatott el a következő évben a pálya állandó tribünnel, »igazlátói« emelvénnel és vetkező-, illetve ledörzsölőépülettel.”²² A modern, európai színvonalnak megfelelő pálya mészke burkolatát lehengerelték és forró kátránnyal öntötték le, melyet homokkal szórtak be.

Kuszkó István feljegyezte, hogy Molnár Endre építész kitűnő tervet készített, és nagy költséggel, valamint a tagok buzgó közreműködésével olyan versenypályát építettek, mely Európában ritkított párhát. Ennek ellenére ebben az egyesületben is felütötte fejét a széthúzás. Az

egyre nagyobb népszerűségnek örvendő sportból mind többen próbáltak hasznot húzni: a város adózni akarta a sportot, mivel a bicikli közlekedési eszköz, a Sétatér Egylet le akarta bontatni a pályát, mert a vezetőket zavarta az elhelyezése, egyes tehetséges budapesti versenyzők pedig rejtett reklámot csináltak a nagy bicikligyártóknak. Az egylet gondjai egyre nagyobbak lettek.²³

1897 júniusában a Vöröskereszt Egylet ünnepélyesorozatának nyereségét kórházalap létrehozására szánta. A rendezvényekbe a Kerékpáros Egylet is bekapcsolódott, és a Sétatéren 28 tagja kerékpáros-virágkorzót mutatott be. A virágokkal díszített kerékpárosok a Lövöldéből indulva háromszor végighajtottak a sétaúton, majd a biciklipályán szép gyakorlatokat mutattak be. A bemutatót az „öregurak” zárták – Melitskó Frigyes MÁV-felügyelő, dr. Haller Károly egyetemi tanár és Gidófalvi István királyi közjegyző –, akik bemutatták az „öregurak kerékpárgyakorlatát”.

Ennek ellenére az egylet hanyatlásnak indult. Dr. Haller visszalépett az egylet éléről, a város bevezette a bicikliadót, az Erdélyi Kárpát-Egyesület kerékpárszakosztályt alapított, a város vezetősége végül is a biciklipálya lebontása mellett döntött, ezért a századfordulóra a Kolozsvári Kerékpáros Egylet eltűnt a sportegyesületek közül. Megmaradt viszont egy új sportág, amely meghonosodott, és ezután is nagy szimpátiának örvendett a polgárok körében.

Az 1890-es évek közepén megjelent a labdarúgás is városunkban. Anglia után lassan egész Európa a futball lázában égett, és ez a láz hamar terjedt Magyarországon is. Budapesten több csapat alakult, és a főváros óriási hatást gyakorolt a vidék fejlett sportélettel rendelkező városaira is.

A labdarúgást Kolozsváron valószínűleg Vermes Lajos, az egyetem vívómestere honosította meg, hiszen mielőtt 1895-ben Kolozsvárra érkezett, kapcsolatban volt a budapesti labdarúgóélettel. A labdarúgás először az egyetemi sportkör ke-

retében, valamint a kolozsvári Római Katolikus Gimnáziumban indult be, ezt bizonyítja az iskola értesítője is (1897/98-as iskolai év), ahol a tornatanár beszámolójából kitűnik, hogy az V–VIII. osztályok tevékenységében a labdajátékok között a futball is szerepel.

A játék hamar elterjedt más iskolákban is, elsősorban az Unitárius Kollégiumban, ahol a fiatal tornatanár, László (Lassel) Gyula felkarolta az új játékot, és megtanította diákjainak. A 20. század első éveiben már több csapat alakult, amelyek a város végén levő Bivalyréten játszottak egymás ellen: Egyetemi Football Club, Kereskedelmi Akadémia, Gazdasági Akadémia, Róm. Kath. Főgimnázium, Unitárius Kollégium és az Ifjúsági Football Club. Koncz Rudolf, az akkori labdarúgóélet aktív résztvevője visszaemlékezésében olvashatjuk: „ezeknek a matcheknek a fő rendezője és bírái: Vermes Lajos, az egyetem és a r. kath. Főgimnázium tornatanára, Iancu Aurel, az első román footballbíró, a r. kath. Főgimnázium volt diákja, II. éves joghallgató, aki előző évben Budapesten volt jogász és ott megismerkedett a football játékkal, segített Vermesnek a football matchek rendezésében; azután Lassel Gyula, az Unitárius Kollégium s egyúttal a Kereskedelmi Akadémia tanára s végül Hoffmann Ferenc a Gazdasági Akadémia tanára.” A partbírók tanulók voltak egy zsebkendővel vagy zöld ággal kezükben.²⁴

A Bivalyréten a helyi gazdák nyomására a futballozást megtiltották, az új pályát Vermesék a Stark-féle kertben, a Tordai út jobb oldalán (a neológ zsidó temető felett, ma a Technikai Egyetem épülete körüli rész) alakították ki. Itt már volt 2–2 gerendából készült kapu szabályos mérettel, a pályát pedig mésvonalal jelölték ki.

1903 tavaszán írták ki az első igazi vetélkedőt, az első helyi „bajnokságot”. Az egyetem 11 bronzérmes tűzött ki a pünkösdi ünnepen megrendezett körmérkőzések győztes csapatának. Ezen a körmérkőzésen csak három csapat vett részt: a Róm. Kath. Főgimnázium, az

Unitárius Kollégium és az Ifjúsági Football Club (IFC).

1904 őszén több futballozni vágyó fiatal belépett a KAC-ba, és megalakította a labdarúgó-szakosztályt. Az egyesület vezetősége állandó pályát biztosított a csapat számára a Rákóczi úton levő, megszűnt téglagyár helyén, melyet kiegyenesítettett. A pálya megfelelt a szabályoknak, és fokozatosan kiépült: kerítés, padok, lelátó, öltöző. Az új pálya ünnepélyes felavatása pünkösdi ünnepén történt (1905. VI. 11-én), amikor a KAC meghívta a Budapesti Postást. A mérkőzés 19:1 arányú Postás-győzelemmel zárult.

1907 tavaszán új egyesület alakult a MÁV Összhang Dalegylet keretében, mely később a Vasutas nevet vette fel (a mai CFR elődje). Az új egyesület a KKASK-val közösen új pályát építtetett a vasúti műhelyek mellett levő üres réten, a Nádas-patak jobb partján. A pálya elhelyezése rossz volt, mert a délutáni mérkőzéseken az egyik csapat a nappal szemben játszott, a pálya talaja pedig salakkal kevert föld volt, így a rosszul sikerült pályán nem játszottak jelentősebb mérkőzéseket.

1907 őszén a KKASK vezetője, Kuntner Róbert ösztönzésére a három egyesület – a KAC, a KKASK és a Vasas – kérte az MLSZ-be (Magyar Labdarúgó Szövetség) való felvételét, valamint egy erdélyi bajnokság kiírását, amely címért a három egyesület küzdhetett. Az MLSZ örömmel fogadta a kolozsvári egyesületeket, és 1908 tavaszára írta ki a bajnokságot, két fordulóval. Az MLSZ szabályai szerint bajnoki mérkőzésen csak igazolt játékosok játszhattak. Megindult a játékosok leigazolása, amely versengéssé fajult, az egyesületek vezetői nemegyszer játékosok „elcsalásával” vádolták meg egymást.

Az első igazi labdarúgó-bajnokságot a Kereskedelmi Academia SK nyerte meg jobb gólaránnyal, miután a KAC csapatával egyenlő pontszáma volt, harmadik a Vasutas SE lett. A bajnokság értékét csökkentette egy később kirobbant botrány, amely szerint a KAC kapusát zsarolták kártávesztései miatt, és ezért „elbambult” az utolsó gólnál.²⁵

A kolozsvári labdarúgás ekkor már magas színvonalú volt, ezt bizonyítja az is, hogy a kolozsvári csapatok rendszeresen legyőzték nemzetközi mérkőzéseken a román csapatokat, illetve Bukarest válogatottjait.

1911 őszén felavatták az új kolozsvári sporttelepet. Az atlétikai versenyek után rangos futballmeccs következett a kolozsvári válogatott és a Budapesti AK csapata között, melyet a jóval tapasztaltabb budapestiek nyertek meg 4:1-es arányban.

Az új sporttelep új lehetőségeket nyújtott, és a felavatás után hamarosan az első kolozsvári nemzetközi mérkőzés színhelyévé vált, amikor Kolozsváron két mérkőzést játszott az isztambuli Galata Seray FC csapat. A török együttesel a KKASK vívott két mérkőzést, mindkettőt a török bajnok nyerte meg (5:1, illetve 4:2 arányban).

1914-ben felvetődött a kérdés, hogy a Magyarországon turnézó francia nemzeti tizenegy látogassa meg Kolozsvárt is, és játsszon egy barátságos mérkőzést. Mind a sportélet, mind a város vezetősége mindent elkövetett, hogy a Magyar Labdarúgó Szövetséget megnyerje, tegye meg a kellő lépéseket a mérkőzés megszervezése érdekében. A szövetséghez intézett kérvényben a helyi sportélet vezetői hangsúlyozták, hogy „egész Erdély labdarúgó sportjára kihatással bíró propaganda” lenne a mérkőzés, a városi tanács pedig garantálta, hogy a vendégek „kellő és méltóan ünnepélyes fogadtatásban fognak Kolozsvárt részesülni”. Mindezek ellenére a mérkőzés nem valósult meg: „legjobb akarat mellett sem sikerül keresztyülvinni szándékunkat, mert francia vendégeink utazási beosztása oly természetű, hogy a Kolozsvárra utazás nehézségeit és fáradsalmait nem lehet a túra keretébe illeszteni.”²⁶

Akkor sokan azt mondták, lesz még alkalom. Sajnos az első világháború megváltoztatta mind a politikai, mind a sportviszonyokat, és ilyen rangos eseményre nagyon sok évet kellett várni még Kolozsvár lakóinak.